

ONTMOETING.

Er zijn christenen die graag over een ontmoeting spreken wanneer zij de christelijke doop bedoelen. Vindt er bij de bediening van de doop niet een ontmoeting plaats tussen de Here God en de dopeling? Dat lijkt voldoende reden om deze doop als een ontmoetingsgebeuren te typeren. Toen ik in het vorige nummer inging op de z.g.n. dubbele dooppraktijk noemde ik deze aanduiding al. Aan de bezwaren die aan deze naam kleven ging ik toen voorbij. Deze keer ga ik daar uitvoeriger op in.

Camouflage

Is het geen eenvoudige waarheid dat er bij de doop een ontmoeting plaats heeft? De Here spreekt de dopeling met zijn beloften aan en de dopeling belijdt zijn geloof of de ouders van de dopeling beloven dat zij hem deze belijdenis zullen leren. Het lijkt onschuldig om hier van een ontmoeting te spreken. Er kan nauwelijks bezwaar tegen gemaakt worden, of het moet al zijn dat deze aanduiding zo weinig zegt. Zo is het toch? Het maakt immers nogal verschil tussen een jongen die het meisje van zijn dromen ontmoet en haar zijn liefde verklaart en twee voetbalteams die elkaar in het stadion treffen. Nog weer anders is de ontmoeting van een grootvader op kraambezoek bij zijn pasgeboren kleinzoon. Al deze gebeurtenissen kunnen we een ontmoeting noemen. Die naam zegt dus nauwelijks iets over wat er gebeurt. Wanneer we dan de doop een ontmoetingsgebeuren noemen hebben we kennelijk nog nauwelijks iets over de doop gezegd.

Intussen dient deze nietszeggende naam wel een doel. Dr. Blei, bij wie we de naam vonden, brengt onder deze noemer een aantal opvattingen over de doop bij elkaar. (*De kinderdoop in discussie/27-32*) Er is de bekende doperse opvatting die stelt dat men een christen pas mag dopen nadat hij zijn geloof beleden heeft. Daarin ligt een element van ontmoeting: door zijn gelovige aanvaarding van het evangelie ontmoet de dopeling de Here God. Daaraan verwant is de opvatting van Karl Barth die de doop ziet als een antwoord van de dopeling op de genade van God. Een derde opvatting is die van de roomse kerk. Daarin heeft de kerk de macht om door de bediening van de doop de genade van God metterdaad aan de dopeling te schenken. Deze doopbediening wordt mede gedragen door het geloof van de kerkgemeenschap. Ook hier is er de ontmoeting tussen God en mens. Dr. Blei noemt tot slot de opvatting van Calvijn op wie de gereformeerde leer van de doop teruggaat: de doop is zegel van Gods beloften en het is ook een teken waarin wij ons geloof voor God en mensen belijden.

Tussen deze opvattingen bestaat nogal verschil! Niet voor niets hebben ze eeuwenlang voor kerkelijke en theologische conflictstof gezorgd. De weinigzeggende naam 'ontmoetingsgebeuren' moet de verschillen kennelijk camoufleren en uiteenlopende opvattingen met elkaar in harmonie brengen.

Tweezijdige dynamiek.

Dat doel wordt bereikt doordat in de verschillende doopopvattingen de tweezijdigheid van de ontmoeting naar voren wordt gehaald. In een ontmoeting zijn altijd twee partners betrokken en tussen hen beiden gebeurt iets. Het is een dynamische ontmoeting doordat beiden zich aan elkaar geven. 'Als de één het initiatief neemt, dient de ander daarop in te gaan. Alleen dan komt de ontmoeting echt en volledig tot stand.' (Blei/27) Toegepast op de doop wil dit zeggen "Gods genadegave in Jezus Christus roept het menselijk geloofsantwoord op. In de doop ontmoeten de genadige God en de gelovende en belijdende mens elkaar. God handelt in de doop door op de mens beslag te

leggen, en de mens handelt door te antwoorden op de geboden en beloften van Gods genade." Zo hebben hervormden en baptisten het gezamenlijk gezegd. (Id.) De doop is als ontmoetingsgebeuren een gezamenlijke actie van God en mens, hij is een teken van een wederzijdse dynamiek.

De voorbeelden van zoëven kunnen dit illustreren. Tussen de jongen en het meisje vindt een ontmoeting plaats doordat zij op zijn liefdesverklaring ingaat. De grootvader die op kraambezoek gaat daarentegen heeft zijn kleinzoon niet ontmoet omdat het jongetje hem niet kent en alleen nog maar slaapt in z'n wieg. In deze ontmoetingsvisie is de betekenis van de doop afhankelijk geworden van de gelovige reactie van de dopeling op het Woord van God.

Maar dan breekt de harmonie. Ze loopt stuk op de kinderdoop. Daar ontbreekt immers de wederzijdse ontmoetingsdynamiek. Van een klein kind kun je moeilijk zeggen dat het zijn geloofsbelijdenis inbrengt in de ontmoeting van de doop. De harmonie tussen de doopopvattingen gaat ten koste van de kleine kinderen! De gereformeerde leer die royaal de kinderdoop erkent kan niet met de doperse en de rooms-katholieke leer op de ene noemer van een ontmoetingsgebeuren worden gebracht.

Geloof.

De kinderdoop doorbreekt de tweezijdigheid van doop en geloof. Dat wil niet zeggen dat het geloof er in de omgang tussen de Here God en ons niet toe doet. Om het koninkrijk van God binnen te gaan is het noodzakelijk dat wij opnieuw geboren worden, leren de doopformulieren ons in navolging van het onderwijs dat Christus aan Nicodemus gaf. De doop roept en verplicht ons tot nieuwe gehoorzaamheid, zeggen dezelfde formulieren.

Dat is trouwens al duidelijk bij de instelling van de besnijdenis als teken van het oude verbond. De Here God beloofde in Gen. 17 dat Hij de God van Abraham en van zijn nageslacht zou zijn. Daarbij stelde Hij de eis van de besnijdenis. Hij voegde er de dreiging aan toe dat iedereen die zich niet liet besnijden moest worden uitgeroeid. De eis die God stelde is kennelijk een serieuze eis. Wanneer men daaraan niet voldoet verkeert de rijke belofte die God deed in de vloek van de uitroeiing.

De Here heeft deze besnijdenis nooit alleen maar als een uitwendig teken bedoeld. Het ging Hem om de besnijdenis van het hart. (Deut. 10:16) Daar herinnerde Johannes de Doper het volk van God aan toe hij aankondigde dat de bijl aan de wortel van de boom lag. (Luk. 3) God wil een hartelijke bekering tot de vergeving van de zonden die door de doop van Johannes wordt uitgebeeld. Of het ook noodzakelijk is om het Woord van God gelovig te aanvaarden!

Hoe onmisbaar het geloof ook is, toch is het niet de dopeling die door zijn wedergeboorte en geloof aan de doop betekenis geeft. De doop is geen co-productie van God en de bekeerde mens. Hij is een zegel op het Woord van God. Dat heeft de reformatie ons geleerd.

Zegel.

Maarten Luther legt er in zijn Grote Catechismus alle nadruk op dat het bij de doop aankomt op het Woord van God. "Wanneer het woord bij het water is, dan is de doop echt, hoewel het geloof er niet bij komt; want mijn geloof maakt de doop niet, maar ontvangt de doop." (vert. P. Boendermaker/115) Niet anders is het bij Calvijn. Men kan er terecht op wijzen dat Calvijn de doop ook een teken noemt "waardoor wij openlijk belijden, dat wij bij Gods volk gerekend willen worden, waardoor wij betuigen, dat wij met alle christenen overeenstemmen tot den dienst van den eeuwig God, tot de eene religie, en waardoor wij eindelijk van ons geloof in het openbaar verzekering doen."

(*Institutie* IV.15/13) Dit past geheel in zijn opvatting over de sacramenten. Die omschreef hij als "een uitwendig teeken, waardoor de Heere de beloften zijner goedgunstigheid jegens ons aan onze consciëntien verzegelt om de zwakheid van ons geloof te versterken, en wij wederkerig onze vroomheid jegens Hem zoowel voor Hem en de engelen als bij de menschen betuigen." (*Institutie* IV.14/1) Maar met deze aandacht voor het teken van onze kant is de doop nog niet zomaar een ontmoetingsgebeuren met wederzijdse dynamiek. Dat blijkt uit zijn uitleg van Rom. 4:11.

Uit deze schriftplaats komt de bekende typering van de doop als teken en zegel. Paulus zegt daar dat Abraham het teken van de besnijdenis ontving als zegel van de gerechtigheid van het geloof dat hij als onbesnedene al had. Uit het verband is duidelijk dat het dan gaat over de gerechtigheid die de Here God Abraham toerekende. Van die toegerekende weldaad is de besnijdenis dus een zegel. Een zegel dus dat de Here God zijn kind geeft.

Naar aanleiding daarvan noemt Calvijn de sacramenten zegels "waardoor de beloften Gods eenigerwijze in onze harten gedrukt worden, en de zekerheid der genade bevestigd wordt." De doop is als zegel, aanhangsel, bij zijn Woord. De inhoud van de doop is de belofte van de inlijving in de kerk, de vergeving van de zonden en de genade van de wedergeboorte, kortom onze inlijving bij Christus. (verg. W.F.Dankbaar, *De sacramentsleer van Calvijn*/100-107) Het is een zegel op de beloften van God. Zo kennen we uit vraag en antwoord 66 van de Heidelbergse Catechismus de sacramenten als teken en zegel waardoor God ons de belofte van het evangelie beter laat begrijpen en aan ons verzegelt.

Dit zegel is niet afhankelijk van onze belijdenis. Laat de vertaling A.M. Donner (Goudriaan 1972/93) van het volgende fragment uit Calvijns toelichting wat ouderwets klinken, ze maakt wel duidelijk wat hij bedoelt. Terwijl de sacramenten "voor de verworpen (ongelovigen vdj) niet anders dan doode en onnutte teekenen zijn, zo behouden zij nochtans hun kracht en natuur altijd. Want al is het, dat onze ongeloovigheid ons van de vrucht der sacramenten berooft, zo verkrankt zij nochtans de waarheid Gods niet, en bluscht haar niet uit. Daarom zal dit vast en zeker blijven, dat de heilige teekenen getuigenissen zijn, waarmede God zijne genade in onze harten verzegelt."

Deze aanhaling laat zien hoe onmisbaar het is om het Woord van God dat door de sacramenten verzegeld wordt gelovig te aanvaarden. Zonder geloof heb je aan de sacramenten niets. Tegelijk is zonneklaar dat dit geloof geen betekenis heeft voor de waarheid van Gods belofte of voor de geldigheid van het sacrament. Waar geloof ontbreekt heeft en houdt het sacrament zijn betekenis en waarde.

De voorbeelden uit het begin kunnen dit illustreren. De liefdesverklaring in de ontmoeting tussen de jongen en het meisje is waarheid, ook al wil zij er niets van weten. Geeft hij haar bij die gelegenheid een prachtige ring, dan getuigt die ring van zijn liefde, ookal gooit zij die ring weg. Als die grootvader zijn liefde voor zijn pasgeboren kleinkind toont doordat hij een spaarrekening voor hem opent, dan zegt het dagafschrift naar waarheid welk bedrag op naam van de jongen staat, al weet hij er nog niets van af. Wat de ene partij verklaart, belooft of schenkt hangt niet af van de inbreng of de reactie van de andere kant. Intussen begrijpt iedereen dat zowel het meisje als het kleinkind niets zullen hebben aan wat hun geschonken wordt wanneer zij er niets van willen weten en in ongelooft eraan voorbij gaan.

Twee fronten.

Wanneer we dit toepassen op de doop dan zien we een onderscheid tussen de belofte van de genade en het ontvangen van de genade die de Here belooft. En dat is een

zinnig onderscheid gebleken. Calvijn was daarmee in staat om naar twee kanten front te maken.

Hij kon het eens zijn met de kritiek van de wederdopers op de roomse doopsleer. Die stelt dat de genade in de bediening van de doop effectief aan de dopeling geschonken wordt. Daardoor is het strikt genomen geloof niet nodig, maar is het voldoende als er bij de dopeling geen belemmering voor het ontvangen van de genade bestaat. De wederdopers hadden daar kritiek op. En terecht. Zij kwamen op voor de noodzakelijke wedergeboorte. Calvijn was het met hen eens omdat de genade van God alleen door het geloof ontvangen wordt.

Toen de wederdopers op hun beurt de doop pas na de wedergeboorte en geloofsbelijdenis wilden bedienen maakte Calvijn ook front tegenover hen. Hij zag dat zij de waarheid en de geldigheid van Gods belofte afhankelijk maakten van het geloofsantwoord en de wedergeboorte van de dopeling. Daar wilde Calvijn niet van weten. En terecht. Gods Woord is betrouwbaar in zichzelf, want de levende God is betrouwbaar en zijn belofte is waar, onafhankelijk van de menselijke inbreng of reactie. Doordat Calvijn onderscheid maakt tussen de belofte van genade die gedaan wordt en het ontvangen van de genade die beloofd wordt kan zijn opvatting niet zomaar op één noemer gebracht worden met de doperse en de rooms-katholieke opvatting die geen van beiden met dit onderscheid tekenen.

Afhankelijk.

Calvijn schrijft in zijn toelichting bij Rom.4 ook over de eis van Gods verbond. God eiste "volkomenheid en heiligheid des levens, en gaf met het teken te kennen, hoe men daartoe kon komen, te weten, met in den mensch te besnijden, al wat in het vleesch wast, dewijl de gansche mensch verdorven is. Zoo wordt dan Abraham door het uitwendig teken vermaand, de verdorvenheid zijns vleesch geestelijk te besnijden." Het verbond vraagt om een geestelijke besnijdenis en dat is, zo merkt hij even later op "een werk der goddelijke kracht." Mozes zegt immers in Deut.30:6: 'de Heere zal uw hart besnijden.' Het is dus het werk van de Here God dat de mens de eis van zijn verbond volbrengt. Volgens het doopformulier is dat wat de Heilige Geest ons belooft: Hij wil ons in Christus inlijven. Met andere woorden: De Here belooft wat Hij eist. Wat Hij van ons vraagt wil Hij aan ons schenken. Ons geloof voegt niets toe aan het sacrament, want het kan alleen ontvangen wat de Here God ons belooft te schenken. Het is daarom niet alleen voor ons belangrijk om te beseffen dat we zonder geloof niets aan de inhoud van de doop hebben. Om de onmisbaarheid van het geloof is het nog belangrijker om te zien hoe God zijn belofte verbindt aan de eis. De weg van het geloof is de weg van de belofte en de eis van Gods verbond. Het is de weg die in het zegel van de doop van Gods kant als de enige betrouwbare weg wordt aangewezen.

Blijvende kracht.

Doordat de doop teken en zegel is bij het Woord van God is er ook alle ruimte voor de kinderdoop. Calvijns erkent in zijn uitleg van Rom 4:11 dat bij Abraham de rechtvaardigheid er al was vóór hij besneden werd. Maar zo is het niet altijd bij het sacrament "gelijk men ziet in Izaak en zijne nakomelingen." Uit het bevel om de kleine kinderen te besnijden blijkt dat er niet eerst de besnijdenis van het hart behoeft te zijn. Hier ligt de overtuiging achter dat de belofte die God in de doop heeft gedaan als belofte van GóD van kracht is en blijft. Ook als we de belofte lange tijd door ons

ongeloof niet gekend hebben is "de belofte zelf, daar ze van God was, altijd vast, krachtig en waarachtig gebleven." (*Institutie* IV.15/17) Het is niet noodzakelijk dat bij de doop eerst het geloof beleden wordt. "Het verbond en de belofte blijven immers het gansche leven door van kracht en wanneer een kind zijn doop eerst belijdt op een later tijdstip van zijn leven, is noch de doop, noch de belijdenis er minder om." (Dankbaar, a.w./122; verg. ook 109 over de blijvende geldigheid van de doop.)

Juist omdat het sacrament teken en zegel van Gods belofte is en door God aan ons gegeven wordt kunnen de kleine kinderen gedoopt worden. De Here God meent serieus wat Hij zegt en dat blijft hun hele leven van kracht. De waarheid en geldigheid van Gods Woord is niet afhankelijk van de aanvaarding door de gelovige mens.

Houvast.

De gedachte van de doop als ontmoetingsgebeuren loopt stuk op de kinderdoop. Deze wordt gedragen door de overtuiging dat de Here God zijn betrouwbare beloften doet die zonder ons geloof van kracht zijn en altijd van kracht blijven. Daarin vindt het geloof zijn houvast.

De omgang in Gods verbond is een tweezijdig verkeer tussen de Here en zijn kind. Wij geloven wat de Here belooft. Deze tweezijdige omgang komt tot stand doordat Hij van zijn kant naar ons toekomt met zijn belofte en eis. Daar is de doop het teken en zegel van. Daarom is het een stevig houvast voor ons op de weg van het geloof.